

Läsförståelse

Tid: 60 minuter
Inga hjälpmedel

Namn:

Födelsedatum:

Testdatum:

Maxpoäng: 35

Del 1 - Insändare

Läs insändarna och svara på frågorna genom att kryssa för om varje påstående är rätt eller fel under varje insändare.

Insändare 1

Stoppa omvandlingen av parkeringsplatser till elbilsladdare

Allt fler kommuner ersätter vanliga parkeringsplatser med laddstationer för elbilar, men utvecklingen väcker allt mer kritik. Många menar att omvandlingen sker för snabbt och utan tillräcklig hänsyn till boende och besökare som saknar elbil. När tillgången på vanliga parkeringsplatser minskar ökar trängseln och söktrafiken, samtidigt som kostnaderna stiger för dem som fortfarande är beroende av fossil eller hybrid. Det blir också svårare för personer som behöver bilen i arbetet eller av praktiska skäl att planera vardagen, särskilt i områden där alternativen redan är få.

Kritiker framhåller att utbyggnaden av laddinfrastruktur är nödvändig, men att den bör ske genom nyetablering eller genom att använda ytor som inte redan fyller ett viktigt behov. Annars riskerar kommunerna att skapa en situation där en växande grupp förare upplever att de betalar priset för en omställning de inte har möjlighet att ta del av ännu. Resultatet kan bli irritation, ojämlikhet och ett minskat förtroende för klimatarbetet, även bland personer som i grunden stödjer det.

Kommunerna uppmanas därför att se över sina strategier och säkerställa att laddstationer byggs ut på ett sätt som både driver omställningen framåt och samtidigt håller parkeringssituationen rimlig för majoriteten av trafikanterna.

/Bensinbilägare

Fråga	Rätt	Fel
1. Skribenten kritiserar främst tempot och planeringen bakom förändringen, inte själva idén med elektrifiering.	☐	☐
2. Irritationen beror enligt texten på att elbilsförare tar betalt av andra.	☐	☐

Insändare 2

Ge elever mer tid, inte fler prov!

Det talas ofta om vikande skolresultat, och lösningen som ständigt dyker upp verkar vara fler prov, fler tester och ännu mer kontroll. Jag förstår varför prov används, de kan ge struktur och visa vad som behöver tränas. Men problemet i svensk skola är inte att det saknas mätning, utan att det saknas tid. Tid att förstå, tänka, fråga och faktiskt lära sig. När elever pressas genom ett schema fyllt av avstämningar och deadlines blir lärandet ytligt och stressen djup.

Forskning visar att återhämtning, fokus och fördjupning är avgörande för kunskapsutvecklingen. Trots det förväntas elever prestera som små vuxna i en arbetsmiljö som sällan ger utrymme för att hämta andan. Många elever beskriver en vardag där prov staplas på varandra och där det viktigaste inte är att förstå, utan att ta sig igenom nästa moment. Då riskerar skolan att belöna snabbhet mer än insikt, och motivationen sjunker.

I stället för att fortsätta mäta det som redan är mätt borde vi ge eleverna bättre möjligheter att verkligen lära sig. Mer tid för diskussion, mer tid för individuellt stöd, mer tid för att tänka, och mer tid för att våga göra fel. Det är så man bygger både självförtroende och en mer hållbar förståelse, och det är också en fråga om likvärdighet.

En skola som sätter lärandet före stressen är inte en skola med fler prov. Det är en skola där elever får tid att lyckas. Låt oss börja där!

/Förälder till stressade tonåringar

Fråga	Rätt	Fel
3. Texten antyder att skolan ibland premierar tempo snarare än verklig insikt.	☐	☐
4. Texten kopplar tidsbrist i skolan till en fråga om likvärdighet.	☐	☐

Insändare 3

Dags att höja friskvårdsbidraget!

Kravet på att höja friskvårdsbidraget växer bland både arbetsgivare och fackförbund. Det nuvarande bidraget, som i många fall legat på samma nivå i flera år, räcker inte längre till för att täcka kostnaderna för moderna träningsalternativ. Priserna på gymkort, simhallar, massage och andra friskvårdstjänster har ökat betydligt, och många anställda uppger att de måste betala stora delar ur egen ficka för att kunna utnyttja bidraget fullt ut.

Förespråkare menar att ett höjt friskvårdsbidrag är en investering i både folkhälsa och arbetsliv. Regelbunden motion minskar risken för stressrelaterad ohälsa, muskel- och ledbesvär samt andra livsstilsrelaterade sjukdomar. För arbetsgivare kan det innebära färre sjukskrivningar, ökad produktivitet och bättre trivsel på arbetsplatsen. I en tid då psykisk ohälsa ökar bland yrkesverksamma pekar många dessutom på att friskvård är mer än fysisk träning – det kan vara en viktig ventil för återhämtning och mental balans.

Kritiker av dagens nivå betonar att friskvård inte bör vara ett privilegium för dem som redan har råd. Ett mer generöst bidrag skulle göra det möjligt för fler att prioritera sin hälsa, oavsett ekonomiska förutsättningar. Samtidigt menar de att arbetsgivare som vill vara attraktiva på en konkurrensutsatt arbetsmarknad behöver erbjuda villkor som stöttar en hållbar livsstil.

Frågan om att höja friskvårdsbidraget handlar därför inte bara om kronor och ören – utan om långsiktig hälsa, jämlikhet och en modern syn på arbetsmiljö. För många anställda skulle ett högre bidrag kunna göra verklig skillnad i vardagen.

/Motionär

Fråga	Rätt	Fel
5. Resonemanget bygger delvis på att många anställda måste lägga egna pengar för att friskvård ska bli möjlig i praktiken.	☐	☐
6. Texten utgår från att friskvård endast handlar om fysisk träning och inte har koppling till mental återhämtning.	☐	☐
7. Skribenten slår fast att en höjning av friskvårdsbidraget ensam är tillräcklig för att lösa problemen med psykisk ohälsa i arbetslivet.	☐	☐

Insändare 4

Reflexerna kan rädda liv i höstmörkret!

När höstmörkret lägger sig över landet uppmärksammar flera trafiksäkerhetsorganisationer vikten av att använda reflexer. Många fotgängare och cyklister underskattar hur dåligt synliga de faktiskt är för bilister under mörka eftermiddagar och kvällar, särskilt när vädret är fuktigt och ljuset från gatlyktor och mötande fordon skapar bländning och skiftande kontraster.

En person utan reflex syns ofta först på 20 till 30 meters avstånd, medan samma person med reflex kan upptäckas på över 100 meters håll. Skillnaden är inte marginell, den påverkar förarens reaktionstid och möjligheten att bromsa i tid, vilket kan vara avgörande när något händer plötsligt.

Reflexer är billiga, lätta att bära och kan fästas på allt från jackor och väskor till cyklar och barnvagnar. Det tar bara några sekunder att sätta på sig en reflex, men effekten kan vara livsavgörande. Trots detta saknar många fortfarande synbar utrustning i vardagen, ofta av slentrian eller för att man överskattar hur bra man själv syns.

Trafikexperter uppmanar särskilt barn och äldre att se över sin utrustning inför den mörka årstiden, men rådet gäller alla som rör sig i trafikmiljöer. Att använda flera reflexer och placera dem så att de syns från olika håll, gärna i rörelse, ökar chanserna att bli upptäckt ytterligare.

Budskapet är enkelt men viktigt. I höstmörkret kan reflexer rädda liv. För din egen och andras säkerhet, gör dig synlig.

/Reflexanvändare i höstmörkret

Fråga	Rätt	Fel
8. Texten anger att utan synbar utrustning upptäcks en gående ofta först på ett par tiotal meters avstånd.	☐	☐
9. Skribenten framhåller att många avstår från reflex eftersom det tar tid och kräver särskild utrustning.	☐	☐
10. Det påstås uttryckligen att antalet reflexer saknar betydelse, bara man bär minst en.	☐	☐

Insändare 5

Sänk trängselskatten – den slår hårdast mot dem som har minst val!

Det talas ofta om att trängselskatten behövs för att minska biltrafiken och förbättra luftkvaliteten i våra storstäder. Det är mål som få ifrågasätter i sig. Problemet uppstår när avgiftsnivåerna stegvis höjs utan att alternativen följer med. För många pendlare har situationen blivit alltmer orimlig. Det som en gång presenterades som ett styrmedel i trafikpolitiken upplevs i dag snarare som en straffbeskattning av dem som i praktiken saknar andra möjligheter än att ta bilen.

Alla har inte realistiska förutsättningar att cykla eller åka kollektivt. Skiftarbetare som börjar långt innan kollektivtrafiken har kommit igång, småbarnsföräldrar som försöker få ihop en redan skör vardagslogistik eller boende i ytterområden med glest trafikerade linjer tvingas dagligen betala belopp som märkbart urholkar den egna ekonomin. Det är svårt att kalla det rättvist när just de med minst handlingsutrymme förväntas bära den tyngsta kostnaden för en omställning som sägs gagna alla.

Ett mer rimligt angreppssätt vore att först göra det verkligt möjligt att välja bort bilen. Sänk biljettpiserna i kollektivtrafiken, öka turtätheten och bygg ut linjer där människor faktiskt bor och arbetar. Först när alternativen är både tillgängliga och pålitliga kan avgifter fungera som ett legitimt styrmedel, inte som ett ekonomiskt tvång.

Trängselskattens syfte är i grunden gott, men nuvarande nivåer framstår varken som socialt hållbara eller som rimliga för vanliga pendlande människor.

/Pendlare

Fråga	Rätt	Fel
11. Skribenten framhåller att trängselskatten fortfarande fungerar väl som ett effektivt och rättvist styrmedel för alla pendlare.	☐	☐
12. Som åtgärd föreslås att biljettpiserna i kollektivtrafiken successivt höjs för att finansiera en utbyggd trängselskatt.	☐	☐
13. Det konstateras i texten att nuvarande nivåer på trängselskatten är både socialt hållbara och rimliga för vanliga pendlare.	☐	☐

Del 2 – Porträtt

Läs texten om Ingvar Kamprad och svara på frågorna. Det finns tolv frågor uppdelade i tre delar. Läs instruktionerna för varje del innan du svarar på frågorna. Frågorna kommer i kronologisk ordning i varje del.

Ingvar Kamprad

En livsresa i enkelhetens och envishetens tecken

Ingvar Kamprad var en av Sveriges mest inflytelserika entreprenörer genom tiderna, en person som inte bara lade grunden till ett globalt möbelföretag utan också bidrog till en ny syn på hur vi organiserar våra hem. Bakom det välkända blågula varumärket fanns en personlighet präglad av sparsamhet, envishet och ett konsekvent fokus på problemlösning. Hans liv rymde tydliga motsägelser: han beskrevs både som blyg och karismatisk, både som en företagsledare med hela världen som arbetsfält och som en människa som helst höll sig i bakgrunden.

Småland som ursprung och drivkraft

Kamprad föddes i Småland 1926 och växte upp i en miljö där återhållsamhet och hårt arbete var självklara utgångspunkter. Det sägs ofta att IKEA inte hade kunnat växa fram någon annanstans än just där, och i detta påstående finns en tydlig kärna av sanning. Smålänningar har länge haft rykte om sig att vara sparsamma. För Kamprad handlade det dock inte enbart om mentalitet, utan om en värdegrund som kom att genomsyra hela hans sätt att tänka företagande.

Redan som barn prövade han olika sätt att tjäna pengar. Han sålde tändstickor till grannar, senare även fisk, frön och juldekorationer. Det som fascinerade honom var inte bara själva affären, utan strukturen runt den: Hur kan jag få varan billigare? Hur kan jag nå kunden snabbare? Denna upptagenhet av logistik, kostnader och flöden blev en röd tråd genom hans yrkesliv.

IKEA: den tidiga visionen

När han som sjuttonåring formellt grundade IKEA, en förkortning av Ingvar Kamprad Elmtaryd Agunnaryd, var det till en början ett brett handelsföretag med postorder som verksamhetsform. Sortimentet var varierat, men möblerna etablerade sig snart som kärnan i verksamheten. Det hängde samman med en tydlig efterfrågan, konkurrenskraftiga priser och en möbelbransch i efterkrigstidens Sverige som var mottaglig för förändring.

Platta paket och nya arbetssätt

Ett avgörande genombrott kom när IKEA började sälja möbler i platta paket. Den ofta återgivna berättelsen om medarbetaren som skruvade av benen på ett bord för att få in det i bilen illustrerar hur en till synes enkel åtgärd kan få stor betydelse. Det verkligt avgörande var Kamprads förmåga att se vilken potential som fanns i detta arbetssätt och att systematisera det. De platta paketen möjliggjorde lägre transport- och lagerkostnader och gav kunden en mer aktiv roll genom att montera möbeln själv. Detta blev så småningom ett tydligt kännetecken för hela IKEA-kulturen.

En ledare som stod vid sidan av strålkastarljuset

Trots att han byggde upp ett av världens mest kända varumärken odlade Kamprad en lågmäld offentlig profil. Han undvek i stor utsträckning medier, reste ofta i ekonomiklass och tillbringade många år utomlands för att minska uppståndelsen kring sin person. Han beskrev sig hellre som organisatör än som klassisk företagsledare. På kontoren var det inte ovanligt att han slog sig ned i personalmatsalen tillsammans med övriga medarbetare, utan behov av tydliga statusmarkörer.

Kamprad var också känd för en långtgående sparsamhet som ibland uppfattades som excentrisk. För honom handlade det om principer: att inte slösa, att visa respekt för resurser och att konsekvent sätta kunden i centrum. Låga priser sågs inte som uttryck för enkel snålhet, utan som en strävan efter att göra formgivning och funktion tillgänglig för många människor.

Företagskulturen som arv

Det mest långsiktiga bidraget till näringslivet är kanske inte en specifik produkt utan den företagskultur som växte fram runt IKEA. Den så kallade IKEA-andan bygger på enkelhet, omtanke, ansvarstagande, kostnadsmedvetenhet och en stark tro på ständiga förbättringar.

Kamprad uppmuntrade medarbetarna att ifrågasätta arbetssätt, strukturer och beslut,

även sådant som kom från honom själv. Han var känd för att ställa prövande frågor i stället för att ge detaljerade instruktioner. Om en produkt kunde göras en enda krona billigare utan att kvaliteten försämrades betraktades det som ett framsteg. Om ett nytt system sparade tid för kunderna sågs det som en viktig vinst. Denna systematiska jakt på förbättringar har bidragit till att IKEA kunnat behålla sin relevans under flera decennier av förändring.

En problematisk sida av framgången

IKEA har samtidigt blivit föremål för kritik. Arbetsvillkor, komplicerade bolagsstrukturer och miljöpåverkan har återkommande diskuterats, och som grundare förknippades Kamprad ofta med dessa frågor även när de rörde senare skeden i företagets utveckling. Under sina senare år betonade han i högre grad hållbarhet, socialt ansvar och långsiktiga åtaganden, något som också avspeglades i företagets satsningar på klimat- och miljöarbete.

Kamprad som privatperson

Trots sin betydande förmögenhet levde Kamprad relativt anspråkslöst. Han föredrog stillsamma hemmakvällar med familjen framför exklusiva sammanhang och var mån om att bevara kontakten med sina rötter. När han återvände till Småland efter många år utomlands betonade han ofta hur landskapet, människorna och skogarna gav honom kraft. Det var där han kände sig som mest hemma, och där hans livsverk en gång hade tagit form. Att låta livsresan avslutas på samma plats kan ses som symboliskt, som en cirkel som sluts.

Arvet efter Kamprad

Ingvar Kamprad avled 2018, men arvet efter honom är fortsatt påtagligt. IKEA är i dag ett av världens mest kända varumärken, och företagets möbler har blivit en självklar del av vardagen i hem världen över. Kombinationen av relativt låga priser, funktion och form har kommit att förknippas med ett visst sätt att leva.

Arvet är dock inte enbart materiellt. Det kan också förstås som en idévärld: en påminnelse om att omfattande förändring ofta tar sin början i små, konkreta iakttagelser och i viljan att pröva nya lösningar. Kamprad uppfattades inte främst som en traditionell affärsman, utan som en problemlösare som såg möjligheter i det som andra tog för givet.

Ingvar Kamprad släppte aldrig taget om vardagen. Det var i det vardagliga han fann sin utgångspunkt, och det var där hans idéer formades och omsattes i praktik.

DEL A: Det finns fyra frågor och varje fråga har fyra svarsalternativ. Endast ett av alternativen är rätt, kryssa för detta.

14. Vad betonas främst i inledningen om Ingvar Kamprad?

- A ☐ Att han tidigt planerade att skapa ett globalt företag
- B ☐ Att hans personlighet på flera sätt stod i kontrast till storleken på företaget han byggde upp
- C ☐ Att hans privatliv alltid var mer omtalat än hans företagande
- D ☐ Att han framför allt var känd för sin mediala närvaro

15. Hur framställs Smålands betydelse för Kamprads senare företagsfilosofi?

- A ☐ Som en tillfällig geografisk bakgrund utan större inverkan på honom
- B ☐ Som en plats han aktivt tog avstånd från när företaget växte internationellt
- C ☐ Som en miljö där normer om sparsamhet och arbete formade hans syn på resurser
- D ☐ Som en region där entreprenörskap generellt motarbetades

16. Vad anges som skälet till att Kamprad tillbringade många år utomlands?

- A ☐ Han ville få närmare kontakt med leverantörer i andra länder
- B ☐ Han följde familjens önskemål om att lämna Småland permanent
- C ☐ Han behövde bo utomlands för att kunna leda företaget digitalt
- D ☐ Han ville undvika den uppmärksamhet som omgav honom i Sverige

17. Vilken bild ges av företagets ansvarstagande i samband med den kritik som riktats mot det?

- A ☐ Företaget förnekade alla anklagelser och vägrade diskutera arbetsvillkor
- B ☐ Kritik bemöttes genom att förtydliga ägarstrukturen men utan förändrade prioriteringar
- C ☐ Ansvarsfrågorna flyttades helt över till dotterbolag med begränsat inflytande
- D ☐ Trots återkommande kritik betonades hållbarhet och socialt ansvar i företagets senare utveckling

DEL B: Kryssa för ett alternativ som stämmer bäst med den markerade delen av utdraget.

18. "... utan om en värdegrund som kom att **genomsyra** hela hans sätt att tänka företagande." Vad menas med "**genomsyra**" i detta sammanhang?

- A ☐ ifrågasätta
- B ☐ styra
- C ☐ prägla
- D ☐ stå i kontrast till

19. "Det **avgörande** var dock Kamprads förmåga att se vilken potential som fanns..."
Vad betyder "**avgörande**" i detta sammanhang?

- A ☐ utslagsgivande
- B ☐ oväsentligt
- C ☐ oklart
- D ☐ tillfälligt

20. "... Han odlade en **lågmäld** offentlig profil. Vad betyder "**lågmäld**" i detta sammanhang?

- A ☐ Stillsam och diskret
- B ☐ Dominant och envis
- C ☐ Vänlig och omtänksam
- D ☐ Osäker och tveksam

21. "Trots sin betydande förmögenhet levde Kamprad relativt **anspråkslöst**." Vad innebär "**anspråkslöst**" här?

- A ☐ Ensidigt och utan intressen utanför arbetet
- B ☐ Slösaktigt och utan kontroll över pengar
- C ☐ Enkelt och utan att göra något stort av sig
- D ☐ Medvetet otydligt och svårtolkat

DEL C: Svara kortfattat på frågorna.

22. Vilken försäljningsform hade företaget från början?

Svar:

23. Vad blev ett tydligt kännetecken för IKEA:s sätt att sälja möbler?

Svar:

24. Hur beskrev Kamprad helst sin egen roll i företaget?

Svar:

25. Vad betonade Ingvar Kamprad tydligare under sina senare år?(skriv minst två)

Svar:

Del 3 – Artikel

Läs miniartikeln i rutan och komplettera sammanfattningen med hjälp av ordlistan, A-I, nedan. **Skriv rätt bokstav, A-I, i rutorna på ditt svarsblad.**

Urbana grönområdets påverkan på luftkvalitet och mikroklimat i nordiska städer

Urbana grönområden spelar en avgörande roll för att förbättra både luftkvalitet och mikroklimat i nordiska städer. Trots att Norden kännetecknas av relativt god luftkvalitet i ett globalt perspektiv, står städer som Stockholm, Oslo, Helsingfors och Köpenhamn inför växande utmaningar kopplade till urbanisering, trafikökning och klimatförändringar. I detta sammanhang framstår grönområden som ett kostnadseffektivt och hållbart verktyg för att mildra och motverka miljöpåverkan.

Vegetation i form av träd, buskar och parker fungerar som naturliga filter som reducerar koncentrationen av luftföroreningar. Genom att fånga upp partiklar och absorbera gaser som kvävedioxid och marknära ozon bidrar gröna ytor till bättre luftkvalitet i tätbebyggda områden. Forskning visar att särskilt lövträd med stor bladarea har förmåga att ta upp betydande mängder föroreningar, vilket gör dem särskilt värdefulla längs trafikintensiva gator. I nordiska städer, där vinterhalvåret ofta förvärrar partikelnivåerna på grund av dubbdäck och begränsad luftcirkulation, kan välplanerad vegetation spela en viktig roll som stabiliserande och renande faktor.

Förutom att rena luften har grönområden en markant påverkan på stadens mikroklimat. Genom skuggning, avdunstning och ökad markfukt bidrar träd och gröna ytor till att sänka lokala temperaturer, vilket motverkar urbana värmeöar. Detta blir särskilt betydelsefullt när klimatförändringarna medför längre och intensivare värmeperioder även i nordiska regioner. En park kan sänka temperaturen flera grader jämfört med omgivande hårdgjorda ytor, vilket förbättrar både människors välbefinnande och lokala ekosystem.

Grönstrukturen kan dessutom reglera vindförhållanden. Tät vegetation fungerar som vindskydd och kan reducera kalla vintervindar, samtidigt som strategiskt placerade träd kan styra luftflöden för att öka ventilationen under varmare perioder. Denna dubbla funktion är särskilt värdefull i nordiskt klimat med stora temperaturvariationer.

Sammantaget spelar urbana grönområden en central roll i att skapa hälsosamma och hållbara stadsmiljöer. Genom att integrera grönska i stadsplanering kan nordiska städer förbättra både luftkvalitet och mikroklimat, samtidigt som de stärker motståndskraften mot klimatförändringarnas effekter. Grönområden är därför inte bara estetiska inslag – de är nödvändiga komponenter i framtidens hållbara stad.

Komplettera sammanfattningen:

Nordiska storstäder möter nya miljöutmaningar, även om regionen ofta framhålls som ett föredöme i ett **26**..... perspektiv. En växande **27**..... tillsammans med tät trafik och ett förändrat klimat belastar luften i stadskärnorna. Träd och annan växtlighet kan binda föroreningar som **28**..... och fungera som naturliga filter, samtidigt som gröna ytor dämpar värme, påverkar vindar och skapar ett mer behagligt lokalt klimat. När planeringen av stadsmiljön stärker **29**..... mot följderna av klimatförändringar blir grönskan inte bara en fråga om estetik, utan om centrala **30**..... i den långsiktigt hållbara staden.

Välj bland orden i rutan. Du ska **INTE** använda alla orden.

- A. Motståndskraften
- B. Globalt
- C. Klimatzoner
- D. Komponenter
- E. Ekologiska system
- F. Urbanisering
- G. Ozonskikt
- H. Kvävedioxid
- I. ekosystem

Del 4 – Lucktest

Fyll i luckorna i nedanstående meningar. Skriv enbart ETT ord i varje lucka. Välj bland orden i rutan. Du ska INTE använda alla orden.

ödelade – förmögenhet – inreda – klarspråk – flärd – tillvaro – verksamhet – status

- Efter krisen stod stora delar av företagets **31**..... i praktiken stilla under flera månader.
- I stället för att lägga pengar på **32**..... valde hon enkla lösningar som fungerade i vardagen.
- Rådet ville att myndigheter skulle använda mer **33**..... i sina beslut, så att konsekvenserna framgick tydligare.
- Många familjer tvingades flytta efter att stormen totalt **34**..... hela området.
- Han drömde inte om att köpa större bostad, utan om att få tid att **35**..... den han redan hade.

Slut på testet!